

Forschungen zur Rechtsarchäologie und Rechtlichen Volkskunde. Herausgegeben von Dr. Louis Carlen, Professor an der Universität Freiburg. Band 2 — Zürich 1979, Band 3 — Zürich 1981.

W przeciwieństwie do tomu I zawierającego — odpowiednio do nazwy wydawnictwa prace z dziedziny archeologii prawnej i etnografii prawnej¹, tom II stanowi zbiorowisko rozpraw, zgromadzonych w sposób przypadkowy. Na dziewięć artykułów tylko trzy są tutaj na miejscu. Pozostałe należą do innych dziedzin wiedzy. Pomimo ludzającego tytułu, tylko w części zahacza o problematykę archeologicznoprawną (znaki własnościowe na spalwanym drzewie) artykuł R. J. Webera, gdyż w głównej mierze zajmuje się on procesami wynikłymi na tle przestępstw popełnianych w związku ze spalwaniem drzewa. Również L. Morsak nie zdołał udowodnić słuszności tytułu swej rozprawy pt. *Trinkgefässe im Rechtsbrauch*. Zawiera ona bowiem uwagi i materiały dotyczące historii obyczajów, a nie historii prawa. Do dziedziny historii języka prawnego należy praca T. Bühlera, *Rechtssprachliche Bedeutungsberete als Spiegel der Rechtswirklichkeit*, której przedmiotem są terminy określające średniowieczne zgromadzenia ludowe. Całkowicie do dziedziny historii prawa, a w części także historii ustroju, należy rozprawa E. Lutz, traktująca o przepisach prawnych, regulujących sprawy związane z porą nocną, pt. *Die Nacht im Recht*. Taki sam charakter mają artykuły K. Bukowskiej-Gorgoni o karze utopienia w worku — *poena culei* oraz M. Bless-Grabher o dawnych przepisach obyczajowych w miasteczku Wil (w kantonie St. Gallen). Studium źródłoznawczym raczej jest rozprawa H. C. Faussnera o przydatności ksiąg klasztoru Benedyktynów w Muri (Aargau) dla badań etnograficznych. Tylko dwa artykuły II tomu Forschungen odpowiadają tematycznie profilowi recenzowanego periodyku. Niżej podpisany w artykule *Die Abgrenzung der Rechtsarchäologie und der Rechtlichen Volkskunde* wykazuje na przykładach zaczerpniętych z literatury naukowej niemieckiej, szwajcarskiej i austriackiej, jakie zamieszanie panuje na polu badań w obu tych dyscyplinach i wskazuje na konieczność położenia kresu temu stanowi rzeczy oraz środki do tego celu prowadzące. Znakomitym przykładem tego pomieszania pojęć jest tytuł zamieszczonego w III tomie Forschungen artykułu J. Wigea, *Volkskunde um das Schwyzer Rathaus*, w którym tylko zdanie informujące, że więzienie górne w ratuszu nosiło ludową nazwę *Kaisers Stubli* zasługuje na zaliczenie do etnografii prawnej. Pozostałe wywody należą ewidentnie do dziedziny archeologii prawnej. Oprócz tej rozprawy o charakterze teoretycznym, zamieszczony został w II tomie H. Steininger'a sumaryczny przegląd zabytków archeologicznoprawnych Dolnej Austrii — *Beiträge zu einer Rechtsarchäologie in Niederösterreich*.

Trzeci tom Forschungen zawiera już tylko jeden artykuł nie odpowiadający profilowi pisma (M. Marcoff, *Zwei archäographische Beweise für die frühmittelalterliche Entstehung des Selbstbestimmungsprinzips*), omawia on bowiem źródła pisane dotyczące zasady samostanowienia. Ikonologią prawną zajmuje się G. Kocher w artykule *Sachsenspiegel, Institutionen, Digesten, Codex — Zum Aussagewert mittelalterlicher Rechtsillustrationen*. Dochodzi przy tym do rozróżnienia trzech typów ilustracji kodeksowych. Na pograniczu ikonologii i etnografii stoi obficie ilustrowana rozprawa L. E. van Holka, *Justitia, Bild und Sinnbild im 17. Jahrhundert in den Niederlanden*, w której — w zależności od sposobu występowania, rozróżnia Autor również trzy grupy tych wyobrażeń plastycznych. Do dziedziny etnografii prawnej zaliczyć wypada pracę L. Carlena, *Rechtliches in norditalienischen Sagen*.

¹ Zob. CPH, XXXII, z. 2, 1979, s. 255 - 257.

W trzecim tomie szczególnie wiele miejsca zajęły prace z dziedziny archeologii prawnej. Autor niniejszych uwag przedstawił zastosowanie metody archeologiczno-prawnej na przykładzie badań preguera poznańskiego. Po pracach H. Baltla (dotyczących Styrii) i H. Steiningera (Dolna Austria), doczekało się miasto i dawne księstwo arcybiskupie Salzburg pierwszego przeglądu swoich zabytków archeologiczno-prawnych pióra P. Putzera (*Prolegomena zu einer Rechtsarchäologie Salzburgs*). Zaawansowane zostały także badania nad archeologią prawną Szwajcarii. F. Furrer przedstawiła zabytki miasta i terytorium należącego dawniej do opactwa St. Gallen, J. Wiget opisał zabytki archeologiczno-prawne ratusza w stolicy jednego z czterech kantonów założycielskich — Schwyz, a G. Boesch zestawił informacje dotyczące funkcji mieczy ceremonialnych w niektórych kantonach. Wszystkie niemal rozprawy są zilustrowane fotografiami, co ze względu na ich treść stanowi dla czytelnika ogromne ułatwienie w śledzeniu wywodów autorów rozpraw.

WITOLD MAISEL (Poznań)

Recherches sur l'histoire des institutions et du droit, t. V, Bucarest 1980, ss. 225.

W przeciwieństwie do tomu IV, recenzowany tom zawiera tylko dwie rozprawy nie należące do obszaru wiedzy, któremu poświęcone jest w zasadzie czasopismo. I tak V. Isac zajmuje się wypracowaniem definicji człowieka mającej walor interdyscyplinarny (*Quelques paradigmes prospectologiques pour une définition interdisciplinaire de l'homme*), zaś M. R. Vlad przedstawia poglądy różnych autorów na kwestię pochodzenia i autochtoniczności Rumunów w Starej Dacji, rozpatrywane na tle poglądów na etnogenezę ludów indoeuropejskich, przypisując przy tym duży walor wynikom badań Heine-Geldern'a nad trasą wędrówki Ariów z Europy do Indii.

Autorem rozprawy z dziedziny teorii historii państwa i prawa pt. *Quelques problèmes théoriques de l'histoire du droit et des institutions* jest E. Cernea. Rozważa on zagadnienie przyszłości studiów porównawczych w zakresie historii państwa i prawa, widząc konieczność prowadzenia badań w odniesieniu do wszystkich ludów i do wszystkich okresów historycznych, bez wyłączenia teraźniejszości. Przedstawia kilka prac dotyczących wielkich systemów czy wielkich rodzin prawa i snuje rozważania nad definicjami tych pojęć, widząc w nich zarówno zawartość prawną (prawa rzymsko-germańskie, *common law* i prawo socjalistyczne), jak i tradycyjną (filozoficzną, religijną, zwyczajową). Ta ostatnia stanowi podstawę do wyróżnienia systemów prawnych azjatyckich i afrykańskich. Wielka rodzina praw zachodnioeuropejskich byłaby zbiorem praw burżuazyjnych. Uwagę Autora pociąga dalej sprawa stosunku prawa i moralności, prawa pisanego społeczeństw rozwiniętych i prawa ludów prymitywnych, wreszcie prawa i tradycji.

Rumuńskiej problematyki ustrojowej dotyczy cztery rozprawy. Ze skąpych przekazów źródłowych stara się V. Sotropa wydobyć informacje dotyczące kompetencji i atrybutów królów geto-dackich. Mieli oni uprawnienia do wydawania norm prawnych — nawet bez udziału rady, do mianowania urzędników, do dowodzenia woj-skami i do sprawowania funkcji najwyższego sędziego, do rozdawania królew-szczyzn i do wypowiedzania wojny i zawierania pokoju, do wysyłania poselstw i zawierania sojuszy. Źródła nie dostarczają odpowiedzi na pytania dotyczące następstwa tronu i brzmienia autochtonicznego tytułu króla geto-dackiego. V. Gionea przedstawia zagadnienie poddaństwa chłopów na Wołoszczyźnie i w Mołdawii